

Verslag Democratic Challenge: Leerkring Thema Dorps- en wijkdemocratie Door: Roy Savelkouls

14-12-2016

Casus 's-Hertogenbosch

Hans Migchielsen van de gemeente 's-Hertogenbosch start de bijeenkomst met een presentatie over de nieuwe subsidieregeling 'Leefbaarheid in wijken, buurten en dorpen', die in 2017 zal worden geïntroduceerd. Het doel van deze regeling is om bewoners in staat te stellen zelf initiatieven te ontplooiën die de leefbaarheid in buurten, wijken en dorpen bevorderen. Hij legt uit deels geïnspireerd te zijn door budgetmonitoring in de Indische buurt in Amsterdam waarbij burgers zicht krijgen op de besteding van de (lokale) overheid. De stap in de nieuwe subsidieregeling is dat burgers ook invloed krijgen op de besteding, een verantwoordelijkheid die voorheen vooral bij de gemeente lag.

De verschuiving van verantwoordelijkheid leidt tot fundamentele veranderingen in de relatie tussen de overheidsdienst en de burger. Hierdoor ontstaat een wrijving die Hans aanduidt met de tegengestelde perspectieven 'binnen' en 'buiten'. Hieruit is af te leiden dat niet alleen de veranderende rol van de burger, maar ook de veranderende rol van de overheidsdienst nader moet worden bekeken. Tegenover de burger als 'inspreker' staat traditioneel gezien de rol van de overheid als 'besluitvormer'. De burger heeft in die hoedanigheid een meer adviserende rol. Wanneer de burger ook een verantwoordelijkheid gaat dragen (en zelfs gesproken wordt over eigenaarschap), zal ook de roep om meer inspraak in de besluitvorming groter worden. Dit roept de vraag op hoe de overheid haar eigen rol en verantwoordelijkheden gaat definiëren. De herziening in de afstemming tussen de twee partijen vraagt hoe dan ook om een kwalitatieve vorm van interactie.

Het lijkt bij uitstek op lokaal niveau mogelijk te zijn om communicatie op een kwalitatieve wijze vorm te geven. Doordat de afstand tussen de beleidsmaker en de burger kleiner is, wordt het nemen van beslissingen op basis van inhoudelijke argumenten belangrijker dan op basis van generaliserende statistieken. Het brede bestuurlijke begrip 'algemeen belang' kan op die manier een specifiekere invulling krijgen, zodat hierin het belang van een wijk beter tot uiting komt en de overheid haar rol concreter op de behoeften kan afstemmen.

Hans Kessens en Martien van Ee geven een presentatie over hun website 'Buurtkiep', een voorbeeld waarbij er aan de kant van de burger wordt geëxperimenteerd met de veranderende burgerrol. Hierin wordt gezocht naar een zo breed mogelijke inspraak van burgers. Middels het bereik van de website wordt getracht niet alleen de 'usual suspects' aan het woord te laten, maar ook de stem van burgers die normaal gesproken niet op de voorgrond treden.

Voorstelronde

Iedere aanwezige vertelt vanuit zijn of haar perspectief waarmee, betreffende de thematiek, wordt geworsteld. Wat opvalt is dat er in verhouding veel medewerkers van gemeenten aanwezig zijn en weinig burgers of vertegenwoordigers van initiatieven. Dit wordt zelfs door een van de burgers opgemerkt. Vanuit het regeringsbeleid moet steeds meer verantwoordelijkheid aan de burger gegeven met als doel het vergroten van zelfredzaamheid. Er is eensgestemdheid over het feit dat de relatie tussen de burger en de overheid op verschillende vlakken verandert, maar tegelijkertijd is er weinig duidelijkheid over de diepere implicaties van deze verandering. Het beleid moet aangepast worden op maatschappelijke veranderingen, zoals mondigere burgers en individualisering. Tegelijkertijd moet beleid ook maatschappelijke veranderingen teweeg brengen, zoals meer participatie, meer zelfsturing en zelforganisatie. De spanning die uit de verhalen naar voren lijkt te komen heeft te maken met het top-down aanjagen van bottom-up initiatieven, iets dat werd aangehaald door een van de vrijwilligers.

Groepsgesprekken in kleine samenstelling

Ik zit kort samen met drie gemeentelijke beleidsmedewerkers. Zij hebben het over de problemen die zij tegenkomen in het doorvoeren van beleid en de omgang daarin met burgers. Uit dit gesprek komen drie knelpunten naar voren.

Het *eerste punt* dat wordt genoemd is de verschillende samenstelling van wijken. Waar in de ene wijk zonder enige inmenging van de gemeente het voortouw volledig in handen wordt genomen, komen in de andere wijk initiatieven van burgers maar moeizaam op gang. Het is echter geen onbekend gegeven dat zowel financieel als cultureel kapitaal zeer geclusterd kan zijn binnen wijken. Het blijft een moeilijk vraagstuk hoe burgerparticipatie in achtergestelde wijken op gang kan komen wegens de structurele ongelijkheidsproblematiek die hierachter schuil gaat.

Een *tweede punt* is de samenwerking tussen verschillende dorpen. Volgens de betreffende beleidsmedewerkster is dit te wijten aan een vorm van 'tribalisme'. Wanneer een groep burgers als vertegenwoordigers van een dorp worden aangesproken, beroepen zij zich op een interne collectieve identiteit die als kenmerkend wordt gezien voor de gemeenschap. De valkuil waarmee dit gepaard kan gaan is 'negatieve zelfdefiniëring', waarbij een groep zichzelf op een positieve manier identificeert door aan een ander collectief exact de omgekeerde, dus negatief gewaardeerde eigenschappen toe te schrijven.

Ten derde wordt opgemerkt dat wanneer de gemeente een eerste initiatief opzet, burgers vaak enthousiast zijn om mee te doen en te participeren. De vervolgstappen na het eerste initiatief komen dan weer moeizaam van de grond, terwijl het de bedoeling van de gemeente is om juist in die vervolgstappen het initiatief over te laten aan burgers zelf.

Democratische waarden

Na te zijn opgedeeld in twee groepen, gaan we ten slotte in gesprek met Jurgen van der Heijden van AT Osborne over universele waarden die volgens hem te associëren zijn met democratie. Uit deze lijst met waarden worden twee waarden uitgekozen om te bespreken.

Als eerste kiest de groep voor 'representativiteit'. Tijdens het gesprek dat volgt wordt representativiteit al snel legitimiteit. Martien van Ee geeft bijvoorbeeld aan dat hij zijn legitimiteit uit het feit haalt dat hij vrijwilliger is en iedere andere buurtbewoner de mogelijkheid heeft om dat ook te zijn. De legitimiteit zit op die manier in het handelen en nemen van verantwoordelijkheid.

De tweede te bespreken waarde wordt 'inclusiviteit'. Gedurende de discussie die op gang komt gaat het over een 'grond voor gemeenschappelijkheid'. Er wordt gediscussieerd over de vraag of een geografische grond zoals de wijk of buurt dit kan zijn. Hierover zijn de meningen verdeeld. Zo wordt gewezen op gemengde wijken waarin tussen verschillende groepen frictie heerst. Daar wordt tegenover gesteld dat bewoners in een buurt gebonden worden door gezamenlijke problemen zoals verkeeroverlast en daarbij over de grens van hun eigen groep heen stappen.

De twee begrippen maken veel verschillende ideeën los, waardoor de lijn in het gesprek op momenten zoek raakt, maar er interessante vraagstukken aangeraakt worden. Er is zelfs een ambtenaar die zich hardop afvraagt waarvoor politiek eigenlijk moet dienen. Interessante openingen, maar door de tijdsbeperking is er niet de mogelijkheid om al deze vraagstukken uit te diepen.